

Корнелаєва Є. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології

Одеського національного морського університету

ORCID: 0000-0001-9516-1963

ТАКСОНОМІЯ АНГЛОМОВНИХ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ

Анотація. У статті розглядається англomовна морська термінологія як цілісна лінгвістична система, що відображає структурну та семантичну складність професійної мови мореплавства. З огляду на сучасні глобалізаційні процеси та провідну роль англійської мови в міжнародному морському спілкуванні, актуальним є її класифікаційний аналіз і систематизація, що і визначено як основну мету дослідження. У межах проведеного дослідження виокремлено ключові категорії термінів залежно від їх функціонального призначення: навігаційні, технічні, метеорологічні, безпекові, адміністративно-правові, командні та посадові. Виявлено основні структурні характеристики термінів, а саме: лаконічність, тенденцію до використання складних іменників, сталі словосполучення. Семантичний аналіз засвідчив вузькоспеціалізований характер більшості термінів, їхню однозначність у професійному контексті та експресивну нейтральність. Особливу увагу у роботі приділено специфіці вживання термінів у професійному середовищі: стандартність мовних формул, використання абревіатур і фраз-кодів, застосування термінів у межах інструкцій і регламентів, а також функціонування в умовах міжмовної комунікації завдяки системі *Standard Marine Communication Phrases*. Дослідження підтверджує ефективність когнітивно-комунікативного підходу до навчання морської англійської, що забезпечує інтеграцію термінів у практичне мовлення. Запропонована таксономія морської термінології має не лише теоретичну, а й практичну цінність – вона може бути використана для розробки навчальних матеріалів, глосаріїв, перекладацьких посібників і лексичних баз даних. У перспективі можливе розширення дослідження на інші типи професійної лексики в морському дискурсі, а також проведення порівняльного аналізу англійської та української терміносистем у галузі судноплавства.

Ключові слова: морська термінологія, функціональна класифікація, семантика, стандартизація, міжкультурна комунікація.

Морська термінологія англійської мови є складною, багатогранною системою, що відображає глибокі історичні, професійні та культурні особливості мореплавства. З огляду на глобалізацію та домінування англійської мови в міжнародному спілкуванні, особливо в галузі морської справи, питання структуризації та класифікації морських термінів набуває особливої актуальності. Таксономія цих термінів дозволить не лише краще зрозуміти їх функціональне призначення, а й забезпечить ефективність комунікації між фахівцями у сфері морського транспорту, навігації, безпеки та обслуговування, що увиразнює актуальність запропонованого дослідження.

Метою цієї статті є систематизація англomовної морської лексики шляхом виявлення її основних категорій, класифіка-

ційних ознак і взаємозв'язків між термінами. Зокрема, дослідження передбачає визначення ключових категорій морської термінології англійською мовою; аналіз структурних та семантичних особливостей морських термінів; класифікацію термінів за функціональними ознаками (навігація, технічне обладнання, безпека, метеорологія тощо); виявлення специфіки вживання термінів у професійній комунікації.

У сучасній лінгвістиці значну увагу приділено когнітивно-комунікативному підходу до навчання морської англійської. Такий підхід сприяє розвитку професійної мовної компетентності та дозволяє ефективно застосовувати термінологію в моделюванні реальних ситуацій спілкування [1]. Етимологічний аналіз морських термінів займає важливе місце у сучасних дослідженнях. Особлива увага приділяється вивченню мовного впливу різних епох і національних традицій, що зумовило багатшарову структуру англomовної морської лексики [2]. Ще одним ключовим напрямів є вивчення *Maritime English* як підмови англійської, що функціонує у міжнародній морській комунікації. Науковці розглядають структурні особливості, термінологічну сталість і необхідність стандартизації [3]. Лексикографічна традиція дослідження морської термінології зберігає своє значення й сьогодні. У словниках систематизовано фахову лексику з чіткими визначеннями, що є важливим ресурсом для навчання й практичної діяльності [4]. Деякі дослідження спрямовані на аналіз морської термінології в засобах масової культури, зокрема у художньому кінематографі. Вивчається точність та автентичність передачі спеціалізованої лексики у фільмах [5]. Актуальним залишається й питання міжмовного перекладу, де розглядаються труднощі трансформації морських термінів з англійської на українську. Пропонуються підходи, що зберігають фаховість і мистову точність [6]. Для етимологічного дослідження морської термінології активно використовуються онлайн-ресурси, які допомагають простежити історичну еволюцію термінів та виявити закономірності їхнього розвитку [7]. Нарешті, класичні словники морських термінів залишаються незамінними джерелами фахової інформації. Вони охоплюють як базові, так і вузькоспеціалізовані поняття, забезпечуючи доступ до перевірених визначень [8].

Англomовна морська термінологія охоплює низку ключових категорій, кожна з яких відображає окремий аспект морської діяльності. Однією з основних є навігаційна лексика, яка включає такі поняття, як *bearing*, *course*, *latitude* та *chart*. Вони використовуються для орієнтування судна у просторі та визначення маршруту, що має вирішальне значення для безпеки мореплавства. Ці терміни зазвичай мають універсальне значення і використовуються в стандартизованій формі.

Не менш важливою є метеорологічна термінологія, яка слугує для опису погодних умов. Такі слова, як *gale* (штормовий вітер), *fog bank* (густий туман) або *barometric pressure* (атмосферний тиск), є релевантними для оперативного ухвалення рішень у морі. Їх використання базується на міжнародно визначених шкалах, як-от шкала Бофорта.

Велику частину морської лексики становлять терміни, що стосуються конструкції судна. Назви елементів корпусу, як-от *keel*, *bulkhead*, *rudder*, *stern* або *deck*, мають не лише описову функцію, а й забезпечують точність комунікації під час ремонту, обслуговування чи інспекцій.

Технічна термінологія, пов'язана з судновим обладнанням, охоплює такі поняття, як *engine room*, *bilge pump*, *diesel generator* чи *cooling system*. Її використання вимагає точності й розуміння, оскільки помилки можуть мати серйозні наслідки для роботи систем життєзабезпечення судна.

Окремий пласт складають операційно-командні терміни, що слугують для швидкої та однозначної комунікації між членами екіпажу. Фрази на кшталт *all hands on deck*, *stand by*, *abandon ship* або *man overboard* є стандартними командами, які рятують життя у критичних ситуаціях.

Юридично-адміністративна термінологія репрезентує офіційний вимір морської справи. У таких висловах, як *port of registry*, *shipping manifest* або *customs clearance*, закладена система правил і норм, що регулюють міжнародне судноплавство та логістику.

Не можна оминати увагою також терміни, що позначають морські професії та посади, як-от *captain*, *chief mate*, *bosun* чи *deckhand*. Вони відображають сувору ієрархічну структуру на борту судна та визначають сферу відповідальності кожного члена екіпажу.

Англомовна морська термінологія характеризується рядом виразних структурних та семантичних особливостей, що зумовлені як історичним розвитком морської справи, так і прагненням до точності, лаконічності та міжнародної зрозумілості.

Зі структурної точки зору, більшість морських термінів є одно- або двоскладовими словами, що полегшує їх швидке розпізнавання і вживання в умовах обмеженого часу або стресових ситуацій. Наприклад, такі терміни як *helm*, *port*, *stern*, *mast*, *deck* є короткими, чіткими. Також поширене використання складних іменників (compound nouns), як-от *lifeboat*, *engine room*, *cargo hold* або *signal flag*, які поєднують два і більше лексеми для створення вузькоспеціалізованого значення. Крім того, у морській термінології зустрічаються сталі словосполучення та фразеологічні одиниці (напр., *abandon ship*, *man overboard*, *all hands on deck*), які виступають як готові комунікативні формули.

У лексичному плані чимало термінів мають інтернаціональний характер або запозичення з інших мов, зокрема латини, французької, нідерландської, що зумовлено тривалим впливом європейських морських держав на формування термінології. Наприклад, термін *boatswain* (скорочено *bosun*) походить із середньоанглійської, але має германське коріння, тоді як *navy* має латинське походження (*navis* – корабель).

З семантичного погляду, морські терміни часто є вузькоспеціалізованими та мають значення, відмінне від загальнозвичайного. Наприклад, слово *head* у морській лексиці може означати туалет на кораблі, а не частину тіла. Явище полісемії зі спеціалізованим значенням є характерним для термінології, яка

функціонує у професійному контексті. Багато термінів є однозначними в межах професійного дискурсу, що знижує ризик неправильного тлумачення, прикладом може бути *keel*, що означає центральну балку днища судна.

Іншою важливою семантичною рисою є експресивна нейтральність: терміни не містять емоційного забарвлення, а виконують функцію точного позначення об'єктів, процесів чи явищ. Водночас у фразеологічних одиницях часто присутній метафоричний компонент, наприклад, *in the same boat* (в однаковому становищі), що виникло на основі морського досвіду, але вийшло за межі вузькопрофесійного вжитку.

Таким чином, морська термінологія англійської мови має чітко окреслену структурну компактність, семантичну точність і функціональну однозначність, що забезпечує ефективність комунікації в професійному середовищі.

Англомовна морська термінологія відзначається функціональною різноманітністю, що відображає складну структуру морської діяльності. Залежно від призначення терміни поділяються на кілька груп, які умовно можна класифікувати за функціональними ознаками. Так, у сфері навігації використовуються такі терміни, як *course*, *bearing*, *latitude*, *chart*, які служать для орієнтування в морському просторі та побудови маршруту. Вони мають стандартизовану форму та є необхідними для безпечного керування судном.

У технічній площині активно застосовується лексика, що описує роботу механізмів та обладнання судна: *engine room*, *propeller*, *bilge pump*, *diesel generator*. Такі терміни використовуються інженерним персоналом і потребують точності, оскільки пов'язані з технічною безпекою.

Важливе місце посідає термінологія, пов'язана з безпекою судноплавства. Вона охоплює лексику на позначення аварійних ситуацій та заходів з порятунку: *lifeboat*, *life jacket*, *man overboard*, *fire drill*, *abandon ship*. Ці терміни функціонують як команди і повинні бути миттєво зрозумілими в критичних умовах.

Метеорологічна термінологія охоплює природні явища, що впливають на навігацію, як-от *gale*, *fog*, *visibility*, *sea state*, *barometric pressure*. Вони використовуються як під час підготовки до рейсу, так і під час моніторингу погодних умов у дорозі.

Не менш важливими є терміни адміністративно-правового характеру: *port of registry*, *certificate of seaworthiness*, *shipping manifest*, *customs clearance*. Вони пов'язані з оформленням документації, перевітками, дотриманням юридичних норм і міжнародних стандартів.

Окрему категорію становить лексика, пов'язана з командною структурою та комунікацією між членами екіпажу: *stand by*, *aye*, *aye*, *report to the bridge*, *watch*, *all hands on deck*. Ці терміни забезпечують чітку організацію внутрішньосуднової взаємодії та передачу наказів.

Також важливою є група термінів, що позначають професії та посади на судні: *captain*, *chief mate*, *bosun*, *deckhand*, *engineer officer*. Вони визначають ієрархію, рольову структуру екіпажу та відповідальність кожного учасника морського процесу.

У професійній комунікації морські терміни відіграють ключову роль, оскільки забезпечують точність, швидкість і ефективність передачі інформації в умовах, де ціна помилки може бути надзвичайно високою. Їхнє вживання тісно пов'язане з контекстом ситуації, і саме контекст визначає вибір лек-

сичних одиниць, структуру висловлювань та комунікативну стратегію.

Специфіка вживання термінів полягає насамперед у їхній стандартизованості. У морській практиці активно використовуються усталені мовні конструкції та фрази, які мають однозначне тлумачення незалежно від національності членів екіпажу. Наприклад, команди на кшталт *man overboard*, *abandon ship*, *stand by to receive lines* не підлягають інтерпретації – вони мають чітко визначене значення, яке повинне бути негайно виконане, що дозволяє зменшити мовні бар'єри та уніфікувати професійне спілкування на міжнародному рівні.

Також характерним є широке використання аббревіатур і кодових фраз, як-от *MAYDAY* (сигнал тривоги), *PAN-PAN* (термінова ситуація, але не загрозна для життя), *ETA* (estimated time of arrival), *IMO* (International Maritime Organization). Їхня функція – забезпечити лаконічність і оперативність комунікації, особливо у радіозв'язку або під час ведення документації.

У професійному спілкуванні терміни часто вживаються в поєднанні з технічними інструкціями та протоколами дій. Наприклад, під час приймання вантажу використовуються фрази типу *check cargo manifest*, *secure the load*, *inspect for damage*. Це не лише мовні одиниці, а й елементи професійних сценаріїв, які регламентують поведінку та взаємодію членів екіпажу.

Крім того, морська термінологія активно адаптується до контексту міжкультурної комунікації. У міжнародних екіпажах часто використовується спрощена форма морської англійської – *Standard Marine Communication Phrases* (SMCP), розроблена Міжнародною морською організацією. Вона містить базовий набір фраз і термінів для найтипівіших ситуацій, які мають бути зрозумілі усім, хто бере участь у морських операціях.

Проведене дослідження дозволяє зробити низку важливих висновків щодо специфіки англійської морської термінології, її структури, функціонального наповнення та особливостей вживання у професійному середовищі. Морська термінологія англійської мови постає як складна, структурована система, яка сформувалася під впливом історичних, технічних і соціокультурних чинників. Її багатогранність виявляється як у різноманітності лексичних груп, так і в гнучкості функціонального застосування.

У процесі аналізу було визначено, що англійська морська лексика охоплює низку ключових категорій: навігаційну, технічну, метеорологічну, безпекову, адміністративно-правову, командну та лексико-професійну. Така класифікація дозволяє глибше зрозуміти функціональну структуру термінів і полегшує їх практичне засвоєння.

Структурні особливості морських термінів включають переважання одно- і двоскладових слів, велику частку складних іменників та фіксованих словосполучень. Семантично терміни вирізняються точністю, однозначністю в межах професійного дискурсу, а також експресивною нейтральністю, що є необхідним для ефективної міжнаціональної комунікації. Наявність полісемії зі спеціалізованим значенням також є характерною рисою морської терміносистеми.

Особлива увага була приділена специфіці вживання термінів у професійному морському спілкуванні. Було встановлено, що терміни функціонують у межах усталених комунікативних моделей і фраз, мають стандартизовану форму та забезпечують чіткість і швидкість передавання інформації. Саме це робить

морську термінологію надзвичайно важливою у забезпеченні безпеки та ефективності морських операцій.

Таким чином, таксономія англійської морської термінології не лише сприяє її науковому осмисленню, а й має прикладне значення для фахової підготовки, перекладацької практики та міжнародної комунікації у сфері морського транспорту. Систематизований підхід до аналізу термінів дає змогу уніфікувати термінологічні ресурси та створювати умови для якісної мовної взаємодії на глобальному рівні.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у розробці електронних морських глосаріїв з інтерактивним функціоналом; вивченні динаміки термінологічних змін під впливом цифровізації та автоматизації морської справи; аналізі морської термінології в міжмовному порівняльному аспекті, зокрема в контексті українсько-англійського перекладу. Доцільним також є розширення корпусу дослідження за рахунок залучення фахових текстів новітніх морських інструкцій, нормативів та мультимедійних матеріалів.

Література:

1. Хроленко О. А. Особливості застосування когнітивно-комунікативного підходу до навчання майбутніх судноводіїв англійської професійної лексики. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* = *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky* : наук. журнал. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2022. № 1 (138). С. 87–93.
2. Шерстюк О.І. Походження морських термінів в англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020 № 46 том 2. С. 193–197.
3. Bocanegra-Valle A. Maritime English. In C. A. Chapelle (Ed.), *The encyclopedia of applied linguistics*. Hoboken, NJ: Blackwell. 2013.
4. Cutler D., Cutler T. Dictionary of Naval Terms. Annapolis: Naval Institute Press, 2005. 272 p.
5. Jurkovic V. Maritime English Vocabulary in Feature Films: The Perfect Storm (2000) and Master and Commander (2003). 2015. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/tesj.220> (дата звернення: 22.02.2024)
6. Kryzhanovska Ye.H. The peculiarities of the translation English maritime terms into Ukrainian language. «*Young Scientist*». № 2 (54) • February, 2018. P. 201–204.
7. Online Etymological Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com> (дата звернення: 20.02.2024)
8. Palmer J. Jane's Dictionary of Naval Terms. L.: Macdonald and Jane's, 1975. 342 p.

Kornelayeva Ye. Taxonomy of English maritime terms

Summary. The article examines English maritime terminology as an integrated linguistic system that reflects the structural and semantic complexity of the professional language of seafaring. In light of current globalization processes and the leading role of English in international maritime communication, its classification and systematization are recognized as highly relevant and identified as the main objective of the study. The research identifies the key categories of terms based on their functional purpose: navigational, technical, meteorological, safety-related, administrative and legal, command-related, and rank-related terminology. The main structural characteristics of the terms are outlined, including conciseness, a tendency toward compound nouns, and the use of fixed expressions. Semantic analysis has shown that most terms are narrowly specialized, unambiguous in professional contexts, and expressively neutral. Special

attention is given to the specifics of term usage in professional environments, such as standardized language formulas, the use of abbreviations and coded phrases, and the application of terms within instructions and regulations. Additionally, the study explores how terminology functions in cross-linguistic communication through the Standard Marine Communication Phrases system. The research confirms the effectiveness of the cognitive-communicative approach in teaching Maritime English, which facilitates the integration of terminology into practical language use. The proposed taxonomy of maritime

terminology holds both theoretical and practical value. It can be applied in the development of educational materials, glossaries, translation guides, and lexical databases. Future research may include the extension of analysis to other types of professional vocabulary in maritime discourse, as well as a comparative study of English and Ukrainian terminological systems in the field of shipping.

Keywords: maritime terminology, functional classification, semantics, standardization, intercultural communication.